

Raguž, Ž.

DEMONIZACIJA HRVATSKE POLITIKE I POLITIČKA DESUBJEKTIVIZACIJA HRVATA U BIH

Sažetak: Komparativnom metodom u radu se analizira demonizacije hrvatske politike u BiH temeljem neobjektivnog prezentiranja njezinih elemenata i ciljeva od bošnjačkih političkih, znanstvenih, kulturnih i medijskih struktura u cilju političke desubjektivizacije Hrvata u BiH. Autor ukazuje na značenje problema, ustaljena shvaćanja bošnjačke politike o hrvatskoj politici u BiH i posebno, na uzroke demonizacije. Pod demonizacijom autor podrazumijeva tendenciju da se hrvatska politika u BiH (osoba, osobe, politička stranka, politička ideja) diskreditira u domaćoj i međunarodnoj javnosti, putem pridavanja hrvatskoj politici u BiH objektivno nepostojećih negativnih osobina. Jednostranim naglašavanjem negativne uloge hrvatske politike u BiH putem neutemeljenih konstrukcija te amnestiranjem bošnjačke politike od bilo kakvih negativnih elemenata i ciljeva zahtjevi za realiziranjem hrvatske ravnopravnosti u BiH kako tijekom rata tako i nakon rata u BiH prikazuju se kao negativna i destruktivna nastojanja za sadašnjost i budućnost BiH. Bošnjačka demonizacija hrvatske politike u BiH, iako po svom podrijetlu prvenstveno proizlazi iz političkih ciljeva bošnjačke politike, realizirala se selektivnim prezentiranjem sadržaja i ciljeva hrvatske politike u BiH kroz demonizatorsko djelovanje ne samo bošnjačkih političkih, nego i znanstvenih, kulturnih i medijskih struktura najčešće koristeći kombinirano njihove mogućnosti utjecaja i djelovanja te prilagođavajući se društvenim i međunarodnim odnosima u BiH i njezinom okruženju.

Ključne riječi: BiH, demonizacija, hrvatska politika, bošnjačka politika, Hrvati, Bošnjaci.

Podatci o autoru: Raguž, Ž[eljko], Hrvatski dokumentacijski centar Domovinskog rata u BiH, Mostar, raguz.zeljko@tel.net.ba

Raguž, Ž.

THE DEMONISATION OF CROATIAN POLITICS AND POLITICAL DESUBJECTIVIZATION OF CROATS IN B&H

Abstract: This paper analyzes the demonization of Croatian politics in B&H through the non-objective presentation of its elements by the Bosniak political, scientific, cultural and media structures in order to politically desubjectivize Croats in B&H. The author indicates the significance of the problem, the common conceptions of Bosniak politics with respect to Croatian politics in B&H and especially the causes of demonization. Demonization is taken to be the tendency to discredit Croatian politics in B&H (individual, individuals, political party, political idea) in the domestic and international public arena by giving Croatian politics in B&H objectively non-existent negative characteristics. Through the one-sided stress on the negative role of Croatian politics in B&H via unfounded constructions and the subsequent granting of amnesty to Bosniak politics of any negative elements and goals, the demands for Croatian equality in B&H during the war and after the war in B&H are presented as negative and destructive attempts for the presence and future of B&H. Bosniak demonization of Croatian politics in B&H, although primarily originating in the political aims of Bosniak politics, was realised through the selective presentation of the contents and aims of Croatian politics in B&H through the demonization not only by Bosniak political, but also scientific, cultural and media structures, most frequently using their combined possibilities of influence and activity and adapting itself to social and international relations in B&H and its environment.

Key words: B&H, demonization, Croatian politics, Bosniak politics, Croats, Bosniaks.

Author's data: Raguž, Ž[eljko], Hrvatski dokumentacijski centar Domovinskog rata u BiH, Mostar, raguz.zeljko@tel.net.ba

1. Uvod

Bosna i Hercegovina (BiH) u bivšoj Jugoslaviji bila je, deklarativno, prema odredbama njezina ustava, republika triju ravnopravnih i konstitutivnih naroda.¹ Međutim, sva tri konstitutivna naroda Srbi, Muslimani i Hrvati, u većoj ili manjoj mjeri, bili su na različite načine nezadovoljni svojim položajem jer je komunistički režim negirao ne samo individualna nego i njihova kolektivna ljudska prava. Propašću komunističkih režima u Europi 90-ih godina prošloga stoljeća, uspostavom višestranačja i demokratskih promjena u bivšoj Jugoslaviji, sva tri naroda u BiH putem svojih nacionalnih stranaka pobjednica na demokratskim izborima 1990. jasno su prezentirali svoje političke poglede na budućnost BiH. Srbi u BiH zauzimali su se za opstanak BiH u sastavu Jugoslavije te njezin unutarnji konfederalni ustroj putem tri nacionalne jedinice. Hrvati su predlagali neovisnost BiH od drugih bivših jugoslavenskih republika te njezin unutarnji preustroj kroz tri nacionalne jedinice. Muslimanska politika, oslanjajući se na muslimansku većinu i perspektivu njezine dominacije u takvoj državi, zauzimala se za građansku BiH, uz otvoreno protivljenje njezinom unutarnjem preustroju i formiranju nacionalnih jedinica unutar BiH.²

2. Temeljne odrednice političke misli Alije Izetbegovića

Alija Izetbegović, nacionalni lider bosanskohercegovačkih Muslimana³, iz teza iznesenih u njegovoj *Islamskoj deklaraciji*,⁴ ali i u njegovim javnim nastupima prije rata u BiH, jasno je poručivao kako su po njemu nacionalni interesi nelegitimni u višenacionalnoj BiH.⁵ Kako je Alija Izetbegović bio predsjednik pobjedničke muslimanske političke stranke, Stranke demokratske akcije (SDA), na izborima u BiH 1990., ali i predsjedatelj Predsjedništva BiH, kako prije rata tako u vremenu rata i nakon rata u BiH, do 12. listopada 2000., njegovo je mišljenje bilo službeni stav Muslimana (Bošnjaka) u BiH koje je on često na domaćoj i međunarodnoj razini nastojao manipulativno prezentirati i kao službenu državnu politiku BiH. Alija Izetbegović u svojoj *Islamskoj deklaraciji* jasno je naznačio kako se islamski poredak

1 Ustav SRBiH, „Službeni list SRBiH“ broj 14/63., Sarajevo, 1963., str. 7-8.

2 Stranke programi ličnosti, Oslobođenje, Sarajevo, listopad 1990., str. 20., „Građanska republika ili građanski rat“, Vođa SDA Alija Izetbegović ponovio je riječi sa skupa iz Velike Kladuše kako će Muslimani “braniti oružjem Bosnu”, te da je njihov izbor: “građanska republika ili građanski rat”.

3 U ovom tekstu koristit ćemo termin Muslimani do konca 1993. godine. Termin Bošnjaci, koji je službeno usvojen na bošnjačkom Saboru koncem 1993. godine, koristit ćemo od početka 1994. godine.

4 Alija Izetbegović. *Islamska deklaracija. Problemi islamskoga preporoda*. Sarajevo, 1992., str. 158., *Islamsku deklaraciju* Alija Izetbegović napisao je 1969. godine a njezinu širu distribuciju započeo 1970. godine. *Islamska deklaracija* je program islamizacije muslimanskih naroda s krajnjim političkim ciljevima.

5 Miroslav Tuđman, *Druga strana Rubikona - Politička strategija Alije Izetbegovića*, Zagreb, 2017., str. 16.

ne može ostvariti u državama gdje su muslimani u manjini:⁶ „Islamski poredak može se ostvariti samo u zemljama u kojima muslimani predstavljaju većinu stanovništva. Bez ove većine, islamski poredak se svodi samo na vlast (jer nedostaje drugi element – islamsko društvo) i može se pretvoriti u nasilje.“⁷ U nastavku *Islamske deklaracije* Alija Izetbegović navodi kako u državama u kojima se ostvario islamski poredak neislamski narodi ne mogu imati ravnopravan status, nego status nemuslimanskih manjina koje uz uvjet lojalnosti „uživaju vjerske slobode i svu zaštitu“: „Nemuslimanske manjine u sastavu islamske države, uz uvjet lojalnosti, uživaju vjerske slobode i svu zaštitu.“⁸ On se držao svoje teze o nelegitimnosti nacionalnih interesa u svim pregovorima i mirovnim sporazumima o ustavnome ustrojstvu BiH tijekom rata u BiH (1992. – 1995.), što su predstavnici drugih naroda razumjeli kao njegovo nastojanje da od BiH napravi muslimansku državu.

Nakon agresije muslimanske vojske, Armije RBiH, na postrojbe HVO-a i hrvatsko civilno stanovništvo tijekom rata u BiH (1992. – 1995.) hrvatski članovi Predsjedništva BiH Franjo Boras i Miro Lasić te predsjednik Vlade BiH Mile Akmađić dali su izjavu 21. travnja 1993. u kojoj su upozorili kako su onemogućeni u obavljanju svojih dužnosti, ali se ne odriču sudjelovanja u državnoj vlasti jer ne žele da se BiH pretvori u „ekskluzivno muslimansku državu“: „Pod demagoškom propagandom floskulom o takozvanoj jedinstvenoj, cjelovitoj i građanskoj BiH, realizira se plan o BiH kao isključivo muslimanskoj državi, čime se negiraju prava sva tri konstitutivna naroda na tu državu. Bez sudjelovanja, konzultiranja pa čak i informiranja legitimnih predstavnika hrvatskog naroda u organima vlasti BiH, muslimanska strana donosi odluke koje proglašava državnim, a koje su često izravno protivne interesima Hrvata kao konstitutivnog dijela države, kao što je na primjer slučaj s otvorenom agresijom muslimanskih postrojbi na HVO i civilno pučanstvo na hrvatskim prostorima. Izjednačavanjem Hrvata sa srpskim agresorima te kontinuiranim medijskim diskreditiranjem legalnih hrvatskih dužnosnika izravno se potvrđuje ideja o BiH kao ekskluzivno muslimanskoj državi.“⁹

Neki od rijetkih Srba (Jovan Divjak) i Hrvata (Stjepan Šiber) koji su se priklonili politici Alije Izetbegovića bili su imenovani u zapovjedništvo muslimanske vojske, Armije RBiH, što je pred međunarodnom javnošću trebao biti dokaz o višenacionalnom sastavu Armije RBiH. U intervju u Večernjem listu, 5. siječnja 2001., general Armije RBiH Stjepan Šiber progovorio je o svojim zabludama i stvarnoj politici Alije Izetbegovića: „Halilović i Delić zajedno su s Izetbegovićem imali izravnu i apsolutnu komandu nad Armijom BiH. Mi nismo nikad imali vrhovnu komandu i to nikad nije nitko osim mene rekao... Izetbegović nas je apsolutno prevario. Na kraju druge knjige dokazujem da je on doslovce prevario sve nas, ne samo Srbe i Hrvate koji su bili u Armiji BiH, nego i svoj vlastiti narod... Nakon 1992. godine iz dana u dan sve je više dolazila do izražaja Izetbegovićeve želja za muslimanskom državom.“¹⁰

O sklonosti k stvaranju muslimanske države na području BiH u politici Alije Izetbegovića svjedoče i njegovi prvi suradnici, Sefer Halilović i Muhamed Filipović: „Predsjednik Pred-

6 Službeni glasnik BiH, Godina XX, Sarajevo, 16. kolovoza 2016., broj 60., Po popisu 1991. u BiH je bilo 1.902.956 ili 43,5% Muslimana, 1.366.104 odnosno 31,2% Srba i 760.852 ili 17,4% Hrvata. Po popisu 2013. u BiH je bilo 1.769.592 ili 50,11% Bošnjaka, 1.086.733 Srba ili 30,78% i 544.780 ili 15,43% Hrvata. Etnički, odnosno nacionalno nije se izjasnilo 6.460 stanovnika BiH, dok se u rubrici Ostali izjasnilo 96.539. stanovnika BiH.

7 Alija Izetbegović, *Islamska deklaracija, Problemi islamskoga preporoda*, str. 191.

8 Isto, str. 191.

9 Miroslav Tuđman, *Istina o Bosni i Hercegovini. Dokumenti 1991. – 1995.* Zagreb, 2005. str. 344–345., Izjava članova Predsjedništva BiH Franje Borasa i Mire Lasića, te predsjednika Vlade BiH Mile Akmađića (Mostar, 21. 4. 1993.).

10 Zvonimir Despot, *Alija kriv za zločine nad Hrvatima, a Kordić nad Muslimanima*, Intervju s generalom Stjepanom Šiberom, Večernji list, 5. 1. 2001.

sjedništva BiH Alija Izetbegović od studenoga 1992. godine kombinirao je s podjelom BiH".¹¹ „...Suradnici bosansko-hercegovačkog predsjednika Izetbegovića i izaslanici srbijanskog predsjednika Miloševića imali su bliske odnose tijekom 1992. i 1993. godine uključujući i razgovore o razmjenama teritorija, odnosno podjeli BiH".¹² „...S vremenom sam shvatio da je najbrojnija muslimanska stranka u BiH - Stranka demokratske akcije (SDA) već nakon višestranačkih izbora u BiH 1990. godine 'razmatrala problem moguće podjele zemlje, kao realno političko pitanje', odnosno da su u SDA od početka zauzeli stajalište da je za nas najbolje da stvorimo jednu čisto muslimansku zemlju, makar i po cijenu podjele BiH".¹³

U knjizi *Vanjski poslovi - iza kulisa politike*, bivši ministar vanjskih poslova Republike Hrvatske (RH) Mate Granić piše o vremenu zaustavljanja hrvatsko-bošnjačkoga rata i stvaranju Federacije BiH (FBiH), koju je kao koncept sa Silajdžićem namjeravao proširiti na cijelu BiH, čemu su se usprotivili Srbi u BiH. Granić navodi i stajališta Tuđmana i Šuška o tome: „Jedino je još (Tuđman) tražio da Federacija BiH bude sastavljena od hrvatskoga i bošnjačkoga dijela. No, kada sam poslije otišao u Washington, Tuđman je odustao i od toga zahtjeva i prihvatio konačni dogovor s bošnjačkom stranom, odnosno sa Silajdžićem... Šušak mi je rekao da on taj sporazum nikad ne bi potpisao... Odgovorio sam mu vrlo kratko: „Gojko, ti ne bi, ali ja bih...“¹⁴ „Tijekom večere Silajdžić mi se povjerio, otkrivši mi da je prije njegova dolaska u Washington održana tajna sjednica vodstva SDA, na kojoj je tijesnom većinom (55-60%) prihvaćena mogućnost uspostave Federacije BiH. Drugim riječima, tvrda muslimanska struja bila je vrlo snažna, a između 40-45% članova najvišeg tijela SDA bilo je za samostalnu bošnjačku republiku utemeljenu na islamu... Kada smo se složili da će Federacija BiH biti ustrojena prema kantonalnom načelu, mnogo vremena smo utrošili na definiranje ovlasti vlade Federacije, predsjednika Federacije, kantona i općina, ali i središnje vlasti. Progovorili smo o privremenom sporazumu o Pločama i Neumu te o konfederaciji Hrvatske i Federacije BiH, iako smo bili svjesni da to nije realno. Taj konfederalni sporazum bio je psihološki važan da bi Hrvati u BiH prihvatili Federaciju BiH".¹⁵

„Na konfederaciji se nakon potpisanih Washingtonskih sporazuma uopće nije radilo, a sporazum je prestao vrijediti donošenjem Daytonskog sporazuma. Bošnjačka strana prilično je dugo inzistirala na Federaciji BiH isključivo kao državi građana BiH, ali ne i ravnopravnih i konstitutivnih naroda...“¹⁶

Gostujući u emisiji HRT-a *Nedjeljom u dva*, 4. veljače 2018., Bakir Izetbegović, bošnjački član Predsjedništva BiH i predsjednik SDA, kazao je kako se Bošnjacima podvaljuje da žele islamsku državu u BiH: „Neko je u Briselu raširio priču da mi težimo islamskoj državi u BiH. To je trebalo potkopati našu poziciju. Onda je to, nažalost, Dragan Čović, član Predsjedništva BiH, ponovio tamo - da je problem u BiH krajnja bošnjačka desnica, koja pravi probleme i koja želi islamsku republiku u BiH.“¹⁷ Dva dana kasnije, 6. veljače, održao je Dragan Čović, hrvatski član Predsjedništva BiH, predavanje u Zagrebačkoj školi ekonomije i menadžmenta, na kojem je okupljenim govorio o političkom stanju u BiH: „Oni koji žele građansku državu - ja ih poštujem, samo danas u BiH reći „građanska država“ - to znači klasičan unitarizam u nekoj formi i teorijskom obliku, a to vam znači u osnovi islamsku dr-

11 Sefer Halilović, *Lukava strategija*, Sarajevo 1997., str. 18-20.

12 Isto, str. 10.

13 Muhamed Filipović, *Bio sam Alijin diplomata I-II*, Bihać, 2000., str. 57.

14 Mate Granić, *Vanjski poslovi - iza kulisa politike*, Zagreb, 2005., str. 97.

15 Isto, str. 96.

16 Isto, str. 96

17 <http://vijesti.hrt.hr/428431/bakir-izetbegovic-u-nedjelom-u-dva>, 4. 2. 2018.

žavu, a to što je to netko pretvorio u kalifat ili neku drugačiju konotaciju dao tom izričaju... I na taj način mi razgovaramo i u Briselu, a tako ću odgovarati i kad budem s Erdoganom. Znači, nema tu nikakvih tajni ili nešto iza leđa.“¹⁸

Prema procjeni UNHCR-a na koju se poziva Ustavni sud BiH u jednoj od svojih odluka od popisa stanovništva 1991. do 1997. godine udio Srba u strukturi stanovništva u Republici Srpskoj (RS) povećao se s 54,30% na 96,79%, a udio Bošnjaka smanjio se s 28,77% na 2,19% i Hrvata s 9,39% na 1,02%.¹⁹ U FBiH udio Bošnjaka povećao se s 52,09% na 72,61%, dok se udio Hrvata minimalno povećao s 22,13% na 22,27%, a udio se Srba u FBiH smanjio sa 17,62% na 2,32%.²⁰ Od nekadašnjeg nacionalno izmiješanog teritorija BiH koji danas pripada Republici Srpskoj ratnim djelovanjima stvoren je, kako podatci pokazuju, homogen, skoro jednonacionalni srpski teritorij. Sličan proces homogeniziranja Bošnjaka u nešto manjoj mjeri dogodio se, kako podatci pokazuju, i na području Federacije BiH. Na drugoj strani, Hrvati u BiH koji se od bošnjačke političke propagande demoniziraju kao krivci koji su „dijelili Bosnu“²¹ tako što su poticali svoje sunarodnjake iz Bosne da se presele u Hercegovinu za razliku od drugih dvaju naroda najmanje su se homogenizirali (od 1991. do 1997. godine udio Hrvata u FBiH promijenio se za 0,14 promila).

3. Europska budućnost BiH u bošnjačkoj političkoj interpretaciji

U bošnjačkoj političkoj interpretaciji europske budućnosti BiH zlouporabom načela europske liberalne demokracije²² „jedan čovjek - jedan glas“²³ i „pobjednik uzima sve“ bošnjački nacionalizam u prvoj fazi usmjeren je na majorizaciju Hrvata u Federaciji BiH, nakon čijeg se očekivanog poraza, odnosno političke desubjektivizacije Hrvata u Federaciji BiH, planira

18 <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/covic-u-zagrebu-gradanska-bih-znaci-islamska-drzava>, 6. veljače 2018.

19 Ustavni sud Bosne i Hercegovine, U 5/98-III Djelomična odluka 1.srpnja 2000. str. 23., - A) Glede Ustava Republike Srpske, B) Glede Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, U 5/98-III 1. srpanj 2000. godine str. 30., Paragraf 61 kaže da „usprkos teritorijalnim rasporedom Bosne i Hercegovine uspostavljanjem dva entiteta, ovaj teritorijalni raspored ne može služiti kao ustavna legitimacija za etničku dominaciju, nacionalnu homogenizaciju ili pravo na održavanje učinaka etničkog čišćenja“.

20 Ustavni sud Bosne i Hercegovine, U 5/98-III Djelomična odluka, 1.srpnja 2000. str. 26., - A) Glede Ustava Republike Srpske, B) Glede Ustava Federacije Bosne i Hercegovine U 5/98-III 1. srpanj 2000. Godine, str.41, Paragraf 73 kaže da je „ globalni cilj Daytonskog mirovnog sporazuma da osigura povratak izbjeglica i raseljenih osoba njihovim domovima i da na taj način ponovno uspostavi multietničko društvo koje je postojalo prije rata bez ikakvih teritorijalnih podjela sa etničkim predznakom...“

21 Husnija Kamberović, „Čović i Dodik kao Tuđman i Milošević“, (*Danas*, Beograd, 22. marta 2011) u: *Historiografija u BiH u službi politike*, Zagreb, 2012., str. 159., Husnija Kamberović u vrijeme intervjua direktor Istorijskog instituta u Sarajevu „uvjeren je da dokument o dogovoru Slobodana Miloševića i Franje Tuđmana da podele Bosnu nikada neće biti pronađen, jer ne postoji, ali tvrdi, duh Karađorđeva postoji i upravo se nastoji dovršiti na bosansko-hercegovačkom terenu“. Na pitanje da li se u bosansko-hercegovačkoj historiografiji navodni dogovor Slobodana Miloševića i Franje Tuđmana o podeli Bosne tretira više kao istorijski mit ili kao istorijsku činjenicu Kamberović je odgovorio: „U bosansko-hercegovačkoj historiografiji nije puno o tome pisano, ali prema onome što je pisano u nekim delima, recimo u knjizi profesora Čekića, na sporazum u Karađorđevu se ne gleda kao na mit nego kao na nešto što se smatra povijesnom činjenicom. Ne samo da jedan krug istoričara to tako smatra, ne samo da politička i društvena elita tako smatra, nego općenito jedna društvena atmosfera postoji, općenito raspoloženje u društvu je takvo da se vjeruje da nema govora o tome da je u pitanju neki mit nego je to istorijska činjenica, da su se dva predsjednika susjednih republika dogovarala o podeli BiH“.

22 Dieter Nohlen (ur), *Politološki rječnik (Država i politika)*, Osijek-Zagreb-Split, 2001., str. 189-192.

23 Mladen Ančić, „Jedan čovjek - jedan glas ili 'hodte nami vi na viru'“, *Status*, broj: 12 / 2007., Mostar, zima 2017., str. 163 -171

usmjeriti na konačni obračun sa srpskom politikom u Republici Srpskoj. Bošnjački nacionalizam kroz realizaciju načela europske liberalne demokracije preko političkih stranaka (SDA, SDP, SBB, DF itd.) koje okupljaju Bošnjake nastoji realizirati ključnu odrednicu političke misli Alije Izetbegovića kako su *nacionalni interesi nelegitimni u višenacionalnoj BiH*. Takvo nastojanje navedenih političkih stranaka je protuustavno djelovanje jer su Bošnjaci, Hrvati i Srbi, kao konstitutivni narodi, preko svojih predstavnika potpisujući Dejtonski sporazum²⁴ prihvatili i Ustav Bosne i Hercegovine po kojim su njezini narodi (i njihovi nacionalni interesi) ravnopravni u političkom životu BiH. Takvim odnosom bošnjački nacionalizam nastoji nacionalni interes Bošnjaka u BiH nametnuti drugim narodima i građanima BiH kao jedini legitimni interes u političkom životu BiH, dok su po tim nastojanjima nacionalni interesi Srba i Hrvata nelegitimni u višenacionalnoj BiH. Postojanje Republike Srpske sprječava negativne posljedice zlouporabe načela europske liberalne demokracije u političkom životu BiH od strane bošnjačkog nacionalizma na srpski narod u Republici Srpskoj, dok se negativne posljedice takvih zlouporaba posebice snažno realiziraju prema hrvatskom narodu u Federaciji BiH. Takva nastojanja bošnjačkog nacionalizma čija je realizacija u tijeku prema Hrvatima i Srbima u Federaciji BiH na određeni način opravdavaju neravnopravni položaj kakav imaju Hrvati i Bošnjaci u odnosu na Srbe u Republici Srpskoj.

Potporna europskih država bošnjačkom nacionalizmu u BiH kroz potporu realizaciji načela europske liberalne demokracije u političkom životu BiH posljedica je njihovih sličnih unutarnjih problema i zahtjeva za autonomijom (Velika Britanija, Španjolska, Francuska itd.) koji se na primjeru BiH nastoje zaustaviti u izravnom europskom susjedstvu. Interesantan je način na koji bošnjački lider Bakir Izetbegović poslovično neupućenoj političkoj javnosti u BiH predstavlja stavljanje na stranu Bošnjaka u odnosu na Srbe i Hrvate zapadnoeuropskih zemalja i SAD-a temeljem njihovog sebičnog podržavanja načela liberalne demokracije u političkom životu u BiH. U organizaciji „Nezavisnih novina“ i grada Banja Luke, 19. rujna 2015. u Kulturnom centru Banski dvor održana je konferencija „Dvadeset godina Dejtonskog mirovnog sporazuma – Pogledi“. Na konferenciji je Milorad Dodik optužio međunarodnu zajednicu da radi u interesu Bošnjaka. Nakon što je Bakir Izetbegović kazao da promjene Dejtonskog sporazuma moraju ići k boljim rješenjima, na to je Milorad Dodik odgovorio: „Ništa ne smije da se mijenja bez saglasnosti entiteta. Ovdje se sve dešava na relaciji dobitnika – gubitnika, bar mi Srbi mislimo da međunarodna zajednica podržava koncept Bošnjaka – Muslimana, i da od tog koncepta ne odustaje“. Na Dodikove ocjene Bakir Izetbegović je kazao: „Oni koji misle ovako kao Dodik neka se upitaju: „Zašto predominantno hrišćanska međunarodna zajednica stoji uz Bošnjake? Pa možda zato što su korektni, što su spremni na kompromise, što su spremni na srednja rješenja, što su spremni da ispunjavaju potpisano“.²⁵ Iz navedenih ocjena Bakira Izetbegovića vidljivo je kako je humanizacija bošnjačke politike i demonizacija svih drugih politika u BiH trajna odrednica svakodnevnog političkog djelovanja bošnjačkih javnih djelatnika u političkom životu BiH.

24 Daytonski sporazumi, studeni/prosinac 1995. Predsjedničko vijeće i Zastupnički dom Hrvatske Republike Herceg-Bosne, Mostar, prosinca 1995., Aneks 4 Ustav, „Bošnjaci, Hrvati i Srbi, kao konstitutivni narodi (zajedno s Ostalima), i građani Bosne i Hercegovine ovim odlučuju da Ustav Bosne i Hercegovine bude kako slijedi...“ str. 51.
25 Muhamed Borogovac, „Konferencija o Daytonu: Šibičarska predstava Milorada Dodika i Bakira Izetbegovića“, u: *Glas dijaspore, This Page is Published on September 27, 2015 in the Web Magazine „ORBUS Belgium“* (12:45h, 5. veljače, 2018.)

4. Izazovi modela preuređenja političkoga sustava BiH

Dva su moguća modela odnosno pravca preuređenja postojećega političkoga sustava u BiH. Prvi je model unutarnjeg uređenja BiH gdje se ravnopravno i dosljedno poštuju „kolektivnih prava“, odnosno nacionalni interesi sva tri naroda te njihovi interesi bivaju ugrađeni u sustav političkoga uređenja BiH. Drugi je model jedinstvenoga političkog sustava BiH unutar kojega nisu legitimni nacionalni interesi u BiH, izgrađenoga po uzoru na razvijene liberalne demokracije euro-atlantskoga dijela međunarodne zajednice. U takvu se uređenju BiH legitimacija političke moći temelji na volji građanina izraženoj na demokratskim izborima na načelu „jedan čovjek – jedan glas“. U najpoznatijem obliku navedenog uređenja, onome anglo-saksonske, a slično bi bilo i u BiH s uvođenjem takvog oblika političkog uređenja pobjednik na demokratskim izborima „uzima sve“ ne uvažavajući „kolektivna prava“ odnosno nacionalne interese manjinskih naroda, dok se prava nacionalnih manjina reguliraju posebnim sporazumima između nositelja većinske političke volje, odnosno države i manjina u toj državi.

Ovaj drugi model političkoga uređenja, koji se posljednjih dvjesto godina prakticira u političkom životu najvećeg broja zemalja u zapadnoj Europi (djelomično su iznimka Belgija, Švicarska i neke druge zemlje) i u Sjevernoj Americi, nastoji se zadnjih godina nametnuti kao uzor za krajnji ishod „procesa tranzicije“ u političkom životu prvenstveno dva entiteta u BiH i djelomice na razini BiH.

Kada se promišljaju mogući modeli promjena odnosno preuređenja političkog sustava BiH posebice treba imati na umu temeljem prirode i rezultata rata u BiH kako su ti postupci odnosno procesi u značajnom dijelu ne samo neizvjesni i ireverzibilni²⁶ nego u sebi nose potencijal mogućeg obnavljanja sukoba, odnosno rata u BiH.²⁷ Kada bošnjački političari govore o dokidanju Republike Srpske pravo je pitanje imaju li na umu da je takvo nešto nemoguće bez obnavljanja nasilja. Zašto bošnjački političari misle da prijetnjama ratom mogu zaustaviti opravdane zahtjeve Hrvata u BiH za njihovom ravnopravnošću s Bošnjacima i Srbima, dok oprezno biraju riječi kada su u pitanju postupci vlasti u Republici Srpskoj? Nasljednik političke misli Alije Izetbegovića, njegov sin Bakir, zaprijetio je u Zagrebu, gostujući 4. veljače 2018. u programu HRT-a, Hrvatima u BiH „konfliktom i ratom“. Po njemu, kako bi se izbjegao „konflikt i rat“ Hrvati se trebaju odreći zahtjeva za „trećim entitetom“ (dugoročno nacionalnih prava Hrvata u BiH?), jer, po njemu, njegovo postojanje odnosno održavanje, nije bilo moguće ni 1993. godine tijekom hrvatsko-bošnjačkog rata. Izetbegović je u komentaru prešutio kako je upravo taj entitet, Hrvatska Republika Herceg Bosna, temeljem Washingtonskog sporazuma omogućio stvaranje Federacije BiH odnosno kasnije dejtonske BiH. Izetbegović je u spomenutoj emisiji podsjetio i na „udruženi zločinački pothvat“²⁸, i „konklogore za Bošnjake“²⁹ što je postalo uobičajeno demonizatorsko stajalište

²⁶ Mladen Ančić, „Jedan čovjek - jedan glas ili 'hodte nami vi na viru'“, str. 168.

²⁷ Europski sud za ljudska prava, Veliko vijeće, Sejdić i Finci protiv BiH, (Aplikacije br. 27996/06 i 34836/06), Strasbourg, 22. prosinca 2009., str. 54., Izdvojeno mišljenje suca Bonella : „Sud nije utvrdio da rizik od građanskog rata, izbjegavanje pokolja ili očuvanje teritorijalnog jedinstva, ima dovoljnu društvenu vrijednost da opravda izvjesna ograničenja prava ova dva aplikanta. Ja ne dijelim ovakvo mišljenje. Ja ne mogu podržati Sud koji sije ideale, a žanje krvoproliće.“

²⁸ Milan Blagojević, „Protivpravna konstrukcija udruženog zločinačkog poduhvata“, u: *Pravna riječ, časopis za pravnu teoriju i praksu Udruženja pravnik RS*, broj 48/2016, Banja Luka, 2016., str. 4.

²⁹ Ivica Mlivičević, *Muslimanski logori za Hrvate u vrijeme rata u Bosni i Hercegovini 1991.-1995. godine*, Mostar, 2008., str. 249., S bošnjačke strane naglašava se postojanje logora HVO-a Dretelja i Gabele, a štiti o 331 logoru i zatvoru u kojima su pripadnici Armije RBiH zatvorili 14.444 Hrvata, i to 10.346 civila i 4.098 vojnika HVO-a.

kada se govori o hrvatskoj politici u BiH od strane bošnjačkih nacionalista ili bosanskih unitarista. Izetbegović je prijetećim tonom u emisiji postavio retoričko pitanje: "Kako to misle sada uraditi s olovkom kada 1993. godine to nisu uspjeli s HVO-om"?

Iz poruka Izetbegovića vidljivo je kako u demokratskoj zemlji BiH, Hrvati ne mogu demokratskim političkim sredstvima ostvariti ravnopravnost i izboriti se za legitimnost njihovih nacionalnih interesa i prava koja su im inače deklarativno zajamčena ustavima Federacije BiH i BiH? Oslanjajući se na međunarodnu potporu bošnjačkoj politici kroz načelo liberalne demokracije te zlouporabom selektivnog pristupa činjenicama iz rata u BiH u donesenim presudama na Haškom kaznenom sudu i Sudu BiH bošnjački su političari kod bošnjačkog naroda izgradili osjećaj nedužnosti po kojem su oni isključivo nevine žrtve, a drugi narodi u BiH, Srbi i Hrvati, isključivo zločinci. Od bošnjačke politike metodom demonizacije hrvatske politike u BiH kontinuirano se uveličavaju bošnjačke žrtve i hrvatski zločini, dok se istodobno negiraju ili prešućuju hrvatske žrtve i zločini bošnjačke vojske Armije RBiH nad Hrvatima u BiH.

5. Kakvi su dosadašnji rezultati primjene načela liberalne demokracije u političkom životu BiH?

Pokušaj da se cijela BiH konstituirala kao nacionalna država Bošnjaka bio je i ostao temeljni cilj bošnjačke politike u BiH. Stvaranjem Republike Srpske taj cilj doživio je polovični uspjeh. Bošnjački političari znaju kako je besmisleno očekivati da će se političkim sredstvima, kroz zauzimanje za realizaciju načela liberalne demokracije u političkom životu BiH (iz koje bi se preuzelo samo načelo „jedan čovjek - jedan glas“ što bi omogućilo majorizaciju Srba i Hrvata u BiH), ostvariti ono što nije bilo moguće u uvjetima rata u BiH ostvariti sredstvima sile, bošnjačke Armije RBiH.

Kako je Republika Srpska nastala kao rezultat rata odnosno vođenja srpske politike nasilnim sredstvima (ili obrambenim sredstvima kako to tvrdi srpska strana u BiH) uz suglasnost međunarodne zajednice već uređena po obrascu nacionalne države bošnjačka politika u BiH negiranjem hrvatskih zahtjeva za ravnopravnošću u Federaciji BiH nastoji također urediti Federaciju BiH po obrascu nacionalne države kako bi je na sličnim osnovama sa RS-om zadržala u državnom okviru BiH.

Ključnim političkim problemom za bošnjačku politiku u BiH ostaje dvojba može li se i trebalo se na teritoriju Federacije BiH izgraditi nacionalna država Bošnjaka, a da takav ishod ne legitimira ocjene o krajnjim ciljevima bošnjačke politike u BiH u okviru realizacije političke misli Alije Izetbegovića. Takav bi ishod u Federaciji BiH značio konačnu političku desubjektivizaciju hrvatskog naroda u BiH, a preostale Hrvate u Federaciji BiH formalno definirao kao „nacionalnu manjinu“ u okvirima bošnjačke nacionalne države u skladu s položajem neislamskih manjina u muslimanskim zemljama iz *Islamske deklaracije* Alije Izetbegovića. Ako se Bošnjaci odluče na krajnji završetak procesa koji je djelomično već odmakao u pravcu stvaranje bošnjačke nacionalne države na području Federacije BiH taj se problem neće rješavati bošnjačkom otvorenom primjenom nasilja kao 1993. godine prema postrojbama HVO-a i hrvatskom civilnom stanovništvu, nego isključivo mirnim političkim sredstvima. Zainteresiranost Republike Hrvatske (RH) u okviru njezine vanjske politike za europsku

Od toga su broja 632 logoraša Hrvata ubijena, a njih 50 okrutno je pogubljeno na ritualan način. Također se s bošnjačke strane prešućuje 1.051 hrvatski civil kojega su ubili vojnici Armije RBiH. Među njima bilo je i 121 dijete.

budućnost BiH i ravnopravni položaj hrvatskog naroda u BiH pojavljuje se kao ključna prepreka takvom mogućem nastojanju bošnjačke politike na području entiteta Federacije BiH.³⁰ Kako je RH danas članica Europske unije (EU) i kao takva važna za proces integracije BiH u EU, cijeli će se nastavak procesa negiranja hrvatskih zahtjeva za ravnopravnošću od bošnjačke politike u BiH odvijati uz otvoreno sudjelovanje RH koja je nakon 2 000. godine vodila politiku realne nezainteresiranosti za političku sudbinu Hrvata u BiH. Zbog interesa Srbije za pitanje konačne sudbine Kosova koje se na poticaj iz RS-e povezuje sa sudbinom RS-e u BiH očekivan je veći interes Srbije za političke procese u BiH.³¹

Iako će se moguće preuređenje političkoga sustava u BiH odvijati i nadalje pod nadzorom međunarodne zajednice,³² ona zasad nema jasnog odgovora na proces pretvaranja Federacije BiH u bošnjačku nacionalnu državu. Izglednije je kako međunarodna zajednica cijeli proces namjerno ignorira jer je upravo međunarodna zajednica dejtonskom podjelom BiH na dva entiteta (RS i FBiH) i kasnijim njezinim brojnim izmjenama Ustava Federacije BiH omogućila u dobrom dijelu pretvaranje Federacije BiH u bošnjačku nacionalnu državu.³³ U duhu, već dva desetljeća, uspostavljenih političkih odnosa među narodima u BiH, ograničena „kolektivna prava“ odnosno nacionalni interesi koji se realiziraju kroz podjelu političke moći te s time povezanim izravnim upravljanjem određenim segmentima gospodarskog i društvenoga života zasada se s hrvatske strane u većem dijelu realiziraju na županijskoj odnosno općinskoj razini na teritoriju Federacije BiH na kojemu Hrvati predstavljaju određenu većinu. Temeljem navedenog važno je naglasiti kako zasada hrvatski zahtjevi ne idu za oblikovanjem njihove „nacionalne države“ na teritoriju Federacije BiH, nego se izražavaju kroz moguću razinu podjele političke moći u Federaciji BiH i državi BiH.

6. Liberalna demokracija u BiH nije moguća bez bosanske nacije

Teorijsko uporište protivljenju dosljednoj provedbi modela zaštite „kolektivnih prava“ odnosno legitimnosti nacionalnih interesa sva tri naroda u BiH bošnjački političari, znanstvenici i mediji nalaze u zastupanju ideja liberalne demokracije u političkom životu BiH. Političko uporište protivljenju dosljednoj provedbi modela zaštite „kolektivnih prava“ u BiH bošnjački političari, nalaze i u potpori načelima liberalne demokracije u političkom životu BiH od predstavnika najveće svjetske sile u svijetu, SAD: „... naš je stav da etnicitet ne može određivati državu i da u modernoj Europi zemlje ne predstavljaju etničke skupine“.³⁴ Namjerno se s bošnjačke strane „zaboravlja“ neophodni preduvjet za uređenje države po načelima liberalne demokracije, postojanje političke zajednice povijesno oblikovane kao

30 Program Vlade RH za mandat 2016-2020., Zagreb, 2016., str. 36 „Podrška BiH i ostalim državama jugoistočne Europe na putu prema Europskoj uniji i članstvu u NATO-u - Pozicionirajući se kao ključni kreator i promicatelj europske i transatlantske politike u jugoistočnoj Europi, kroz djelovanje prema državama nečlanicama u jugoistočnoj Europi, Vlada će ih podupirati u nastojanjima da ispune potrebne standarde za članstvo u Europskoj uniji i NATO-u, pri čemu je europska budućnost Bosne i Hercegovine ključan vanjskopolitički cilj Hrvatske i strateški interes. Briga o Hrvatima u BiH te skrb o hrvatskim manjinama u ostalim zemljama bit će strateška zadaća Vlade Republike Hrvatske.“

31 Momčilo Subotić, *Srbija i RS, Politički procesi i perspektive*, Beograd, 2017., str. 227

32 Bosna i Hercegovina federalizam, ravnopravnost, održivost, Studija preustroja BiH u cilju osiguravanja institucionalne jednakopravnosti konstitutivnih naroda, Mostar, 2016., str. 36

33 Mato Tadić, *Ustavopravni položaj Hrvata u BiH*, Sarajevo, 2016., str. 94-102.

34 Američka državna tajnica Madeleine Albright, Iz izjave za medije nakon razgovora sa predsjednikom RH Franjom Tuđmanom u Predsjedničkim dvorima, prema Jutarnjem listu od. 31. 8. 1998.

nacija.³⁵ U BiH takva jedinstvena politička zajednica ne postoji, (iako je Bošnjaci uporno jednostrano nameću nazivajući BiH Bosnom, sebe Bosancima, svoj jezik bosanskim itd.,) a rezultati demokratskih izbora od 1991. do danas jasno pokazuju dosljednu podjelu glasačkog tijela po nacionalnom ključu te da stanovništvo u BiH u doglednoj budućnosti ne želi ni postati jedinstvena nacija. Iako se s bošnjačke strane kroz model građanske države zagovara stvaranje jedinstvene bosanskohercegovačke nacije, taj pristup po svom sadržaju nimalo se ne razlikuje od stavova i ciljeva nacionalističke bošnjačke politike o čemu se mogu čuti i rijetki glasovi razuma s bošnjačke strane kako je „jednom i zauvijek zatvorena mogućnost stvaranja jedne bosanske nacije“.³⁶ Bošnjaci ne mogu u budućnosti očekivati kako će Srbi i Hrvati u BiH ostaviti svoj hrvatski ili srpski samostalni politički identitet te se prikloniti „liberalnoj demokraciji“ iz koje mogu samo očekivati jednostranu primjenu načela „jedan čovjek - jedan glas“ i „pobjednik uzima sve“, odnosno prikriveni bošnjački nacionalizam usmjeren na dugoročnu majorizaciju, s krajnjim ishodom u kojem se nalaze nemuslimanske manjine u većinskim muslimanskim zemljama.

7. Zaključak

Ključna prepreka preuređenju postojećeg političkog sustava u BiH, za što je potrebna suglasnost ključnih međunarodnih političkih čimbenika, te legitimnih predstavnika naroda u BiH nije samo činjenica „tradicionalne podijeljenosti“, nego postojanje ozračja značajnog nepovjerenja između tri naroda u BiH. Međunarodna zajednica, pored svih prepreka koje su joj pravili sukobljeni interesi velikih sila i susjednih zemalja u BiH nije uspjela da se u BiH uspostave, bar približno, demokratski standardi koji već postoje u sličnim višenacionalnim državama u Europi (Belgija, Švicarska) što bi otvorilo ne samo perspektivu pristupa BiH europskim integracijskim procesima već bi u određenom dijelu smanjilo nepovjerenje između tri naroda u BiH. Osim nužno većeg doprinosa međunarodne zajednice procesu preuređenja postojećeg političkog sustava u BiH, domaća bosanskohercegovačka elementarna pretpostavka za napredak procesa je suglasnost među narodima u BiH kako su nacionalni interesi sva tri naroda legitimni u višenacionalnoj BiH. Od dvije spomenute pretpostavke, međunarodne i domaće, ovisi ostvarenje ravnopravnosti hrvatskog naroda u BiH, ali i budućnost BiH.

Višenacionalna BiH ne može biti nacionalna država bilo kojeg od njezinih naroda, neovisno od njegove veće ili manje brojnosti jer bi to ponovno vodilo u nasilje, kako je ispravno zaključivao Alija Izetbegović u svojoj *Islamskoj deklaraciji*, vjerskom i političkom programu koji pored sličnih programa iz drugih naroda zlokobno bdije kao njegova ostavština nad sadašnjošću i budućnosti BiH, ali to nedvojbeno mogu biti njezina dva entiteta. Može li to biti i treći entitet odgovor će uslijediti nakon što se do kraja uvidi od ključnih međunarodnih i domaćih političkih čimbenika pogubnost po budućnost BiH političke teze Alije Izetbegovića kako nacionalni interesi nisu legitimni u višenacionalnoj BiH?!

35 Nermin Tursić, Ne postoje suverene etničke zajednice u državi Bosni i Hercegovini, Pregled - časopis za društvena pitanja, God. LVII, br. 1, Sarajevo, 2016., str. 65.

36 Husnija Kamberović, direktor Instituta za istoriju u Sarajevu, intervju, *Dani*, br. 448, 13. 1. 2006., str. 32-34.

Literatura

- 1 Ančić, M., „*Jedan čovjek - jedan glas ili 'hodte nami vi na viru'*“, Status, Magazin za političku kulturu i društvena pitanja, broj: 12 / 2007., Mostar, zima 2017.
- 2 Blagojević, M., *Protivpravna konstrukcija udruženog zločinačkog poduhvata, časopis Pravna riječ, časopis za pravnu teoriju i praksu Udruženja pravnika RS, broj 48/2016, Banja Luka, 2016.*
- 3 Filipović, M., *Bio sam Alijin diplomata I-II*, Bihać, 2000.
- 4 Granić, M., *Vanjski poslovi - iza kulisa politike*, Zagreb, 2005.
- 5 Halilović, S., *Lukava strategija*, Maršal d.o.o.: Sarajevo, 1997.
- 6 Izetbegović, A., *Islamska deklaracija, Problemi islamskoga preporoda*. Sarajevo, 1992.
- 7 Kamberović, H., *Historiografija u BiH u službi politike*, Zagreb, 2012.
- 8 Mlivončić, I., *Muslimanski logori za Hrvate u vrijeme rata u Bosni i Hercegovini 1991.-1995. godine*, Mostar, 2008.
- 9 Tursić, N., Ne postoje suverene etničke zajednice u državi Bosni i Hercegovini, Prehled - časopis za društvena pitanja, God. LVII, br. 1., Sarajevo, 2016.
- 10 Nohlen, D. (ur), *Politološki rječnik (Država i politika)*, Osijek-Zagreb-Split, 2001.
- 11 Subotić, M., *Srbija i RS, Politički procesi i perspektive*, Beograd., 2017.
- 12 Tadić, M., *Ustavnopravni položaj Hrvata u BiH*, Sarajevo 2016.
- 13 Tuđman, M., *Istina o Bosni i Hercegovini, Dokumenti 1991. - 1995.* Zagreb, 2005.
- 14 Tuđman, Miroslav Druga strana Rubikona - Politička strategija Alije Izetbegovića, Zagreb, 2017.
- 15 Bosna i Hercegovina federalizam, ravnopravnost, održivost, Studija preustroja BiH u cilju osiguravanja institucionalne jednakopravnosti konstitutivnih naroda, Mostar, 2016.
- 16 *Dani* 448, 13. 1. 2006.
- 17 Daytonski sporazumi, studeni/prosinac 1995., Predsjedničko vijeće i Zastupnički dom Hrvatske Republike Herceg-Bosne, Mostar, prosinca 1995.
- 18 *Glas dijaspore, This Page is Published on September 27, 2015 in the Web Magazine „OR-BUS Belgium*
- 19 *Jutarnji list* od. 31. 8. 1998.
- 20 Program Vlade RH za mandat 2016-2020., Zagreb, 2016.
- 21 *Službeni glasnik BiH*, Godina XX, Sarajevo, 16. kolovoza 2016., broj 60.,
- 22 „Stranke programi ličnosti,“ *Oslobođenje*, Sarajevo, listopad 1990.
- 23 Ustav SRBiH, „Službeni list SRBiH“ broj 14/63.. Sarajevo, 1963.
- 24 Ustavni sud Bosne i Hercegovine - Djelomična odluka, U 5/98-III, 1. srpnja 2000.
- 25 *Večernji list*, 5. 1. 2001.